

Overdenking Silo 30 juni 2019 Walter Rauschenbusch Arjan Noordhoek

Lucas 10,23-24 Lucas 16,16 Lucas 17,20-21 Marcus 1,14-15

Het Rijk Gods, hier en nu

INLEIDING

Deze zondag is in Silo de tweede van een reeks waarin aandacht is voor baptisten 'wortels' via vele getuigen. Zij laten zien hoe in de geschiedenis geloofd en geleden is, want de prijs voor vrijheid was voor dopers niet altijd gering. Vandaag komt Walter Rauschenbusch aan bod, de zoon van Duitse baptistenimmigranten, die in het New York van 1900 stadspredikant was en de armoe zag van de arbeiders en immigranten. Hij wilde niet alleen preken over en zorgen voor individueel zielenheil, zijn aandacht ging vooral naar de sociale structuren die volgens hem 'zondig' waren. Als vader van de 'social gospel' was zijn invloed groot in de 20 e eeuw, met name op figuren als Martin Luther King, ook een baptistenpredikant en voorvechter van maatschappelijke gerechtigheid.

OVERDENKING

-de zomerdiensten zijn afsluiting van een kerkelijk jaar in Silo met het thema: Back to the Roots, terug naar de wortels , in ons geval terug naar de wortels van het baptisme, de traditie van doperse theologie en praktijk, het erfgoed waar wij als baptisten gemeente deel van uitmaken

- Met bijbelstudie avonden zijn we daarmee bezig geweest, en in deze zomer tot aan de startzondag in september willen we aandacht geven aan een paar baptisten getuigen, figuren uit verleden en heden. Die wijzen met hun kennis en hun geloof 'een richting naar een baptisten theologie die geschikt is om te geloven in het derde millenium', zo staat het in de introductie van het boek 'Baptist Roots'.

-Vorige week liet Jacob Bandstra ons kennis maken met Claesken Gaeledochter, een van de vroege doperse martelaren uit de 16^e eeuw, en konden we horen van haar diepe geloof en haar keuze om te lijden om Christus wil. Zij komt aan het woord in het eerste deel van dit boek, met als titel 'de dopende kerk'. Het tweede deel heet 'de gehoorzame kerk', het derde deel gaat over 'de vrije kerk', gevolgd door deel 4 'de apostolische kerk'. Het laatste deel 5 gaat over 'de rechtvaardige kerk'.

-Vijf deelgebieden die bij het wezen van de doperse geschiedenis horen, waar baptisten gelovigen voor gestreden hebben en soms letterlijk hun leven er voor gaven : 1 Je wilt je laten dopen en je wilt anderen dopen 2 omdat je gehoorzaam wilt zijn, 3 omdat je de vrijheid, de vrije keus nodig hebt, 4 omdat je in de traditie van de apostelen wilt staan . 5 En ook omdat je rechtvaardigheid belangrijk vindt.

-Vandaag wil ik een naam onder de aandacht brengen, die voorkomt in het laatste vijfde hoofdstuk van het boek, dus over de rechtvaardige kerk. De komende weken zullen in de diensten namen volgen uit de andere drie hoofdstukken: over vrijheid, over gehoorzaamheid en apostolisch leven.

- Walter Rauschenbusch, geboren uit Duitse immigranten, was protestants-dominee in New York omstreeks 1900. Op latere leeftijd werd hij professor, maar in zijn tijd als pastor en prediker in de gemeente zag hij in die grote stad de armoede van de grote immigrantenstroom, vluchtelingen die uit Europa kwamen naar Amerika als het beloofde land, maar die moeilijk aan werk konden komen, in erbarmelijke omstandigheden in de slums leefden waar zij als arbeiders van de grote fabrieken nauwelijks rond konden komen. De dominee wilde vergeving prediken voor persoonlijke zonden, hij wilde getuigen van de vreugde van het persoonlijk kennen en leven met Christus. Maar hij merkte dat zijn gemeenteleden werden geteisterd, niet zozeer door innerlijke nood als wel door sociale krachten die ieders macht te boven gingen.

-Dominee Rauschenbusch ging opnieuw de bijbel bestuderen, de profeten van het Oude Testament, en hoe Jezus omging met armoede en achterstelling die door de samenleving werd veroorzaakt. En hij ontdekte dat bekering niet alleen voor individuen, maar ook voor de hele maatschappij gold. Omdat je niet kunt leven als bekeerde in een land waar de economie en de politiek niets met bekering te maken wil hebben. We spreken over een Amerika waar geen sprake was van uitkeringen of andere hulp voor wie aan de onderkant was terecht gekomen. Een keihard liberalisme waar ieder voor zich maar moest uitvinden hoe hij in leven kon blijven. Rauschenbusch was de eerste die predikte dat de sociale structuur moest worden gedoopt, of anders gezegd christelijk moest worden.

- Zijn boodschap werd de 'social gospel', het 'sociale evangelie', moeilijk te vertalen in goed nederlands. Veel verder in de 20^e eeuw heeft zijn oproep doorgewerkt, met name als tegenkracht voor de teleurstelling en het cynisme na de grote wereldoorlogen. Regeringen en kerken gingen zich bewust worden van de opdracht vanuit de bijbel dat geloven niet alleen om het innerlijk leven gaat, maar dat het alles te maken heeft met de nood van de samenleving. En door de beweging van Martin Luther King voor meer rechten en minder achterstelling van zwarten werd de visie van Rauschenbusch verder uitgewerkt. Met King's preken over de 'geliefde kinderen van God', waar geweld en minder privileges niet passen. Omdat het in de bijbel, dus bij God als Vader van Jezus en van ons allen om rechtvaardigheid en gerechtigheid gaat.

Er zijn stemmen die beweren dat als de visie van Rauschenbusch eerder was gehoord en omarmd door de baptisten in het zuiden van Amerika, dat dan de zwarte burgerbeweging die met zoveel pijn en geweld is geconfronteerd, niet nodig geweest zou zijn...

-Social Gospel.... maar wat was dan de bijbelse ontdekking van de doperse Rauschenbusch? Hij ontdekte dat het bijbelse begrip 'Koninkrijk van God' veel breder mag en moet worden uitgewerkt dan wat tot nu toe in de baptisten kerken werd gedaan. Nu nog zijn er gelovigen die bij dat woord in de eerste plaats denken aan het hiernamaals, de hemel, de plek waar God ons zal bergen als dit aardse leven voorbij is. Maar het is juist Jezus zelf die zo

nadrukkelijk heeft geleerd dat het Rijk van God hier en nu begint waar zijn leerlingen open staan voor wat Hij leert over God zijn Vader: die wil mensen hier op aarde hemelse momenten en ervaringen van herstel en heling geven.

-En laten ook wij onszelf erop betrappen dat wij bij dat woord Koninkrijk van God toch ook vaak denken aan wat we als gemeente, dus binnen de gemeenschap van de kerk delen en ervaren. En dat dan daarbuiten de grote boze wereld is, waar we dat Rijk van God maar niet of nauwelijks kunnen zien of ervaren. Rauschenbusch maakte duidelijk dat in elk geval Jezus niet uit was op het stichten van een kerk als instituut, als een besloten gemeenschap waar God wordt beleden en gevierd. Het gepassioneerd spreken van Jezus over Het Koninkrijk van Zijn Vader gebeurde met en voor mensen die verlangden naar verandering en genezing, en zo wilde Rauschenbusch zijn gemeente terug laten gaan naar hoe Jezus daarmee omging en wat Hij voor hen deed.

- 'What would Jesus do' is een gezegde dat gelukkig onder christenen in onze tijd bekend is, en dat roept ons terug naar de persoon van Jezus zelf. Want wat de kerk in de loop der eeuwen van het dogma Rijk Gods had gemaakt, had meer te maken met eigen belang en gericht op het belang van het instituut, waar juist Jezus zo voor heeft gewaarschuwd. Dus terug naar de evangelie teksten, over de kerkgeschiedenis en de Reformatie heen stappen en proberen weer met Jezus zelf mee te leven en soms zelfs mee te huilen om mensen in hun nood.

-Omzien naar elkaar, het zijn woorden die in elke Silodienst klinken, we hebben geleerd door schade en schande dat we als gelovigen geen Christusvolgers kunnen zijn als we geen oog en hart hebben voor wie naast ons zit in de kerk. Maar tegelijk ook weten wij ons deel van een samenleving die dezelfde opdracht heeft. De kerk als onderdeel van die samenleving. Daarom mogen wij stem hebben in de samenleving, ons zingen hier is bedoeld om het uit te zingen in onrechtvaardige situaties in de wereld waarin we leven. Daarom is de preek hier gericht op het leggen van verbanden. Nog onlangs mochten we hier een spreker ontvangen, die ons leerde dat ook de dieren een onderdeel zijn van Gods schepping die Hem lof toezingen. Maar dat wij vaak onderscheid maken tussen mensen en natuur en dieren door er een andere behandeling aan te geven.

- Omzien naar elkaar, het gaat dus niet alleen om ons hier in onze gemeente, het gaat om veel meer, daar waar sociaal onrecht is. We krijgen in september de burgemeester aan tafel bij de Eetgroep, dat is erkenning van onze aandacht voor exgedetineerden, we mogen blij zijn met onze goede naam als Kerk met Stip. En wat ben ik blij dat Ludo Hekman als journalist in Trouw schrijft over politieke nalatigheid en dat daarover zelfs in de Tweede Kamer vragen worden gesteld. Verbonden met elkaar in de kerk en in gesprek met werelden, die aandacht en recht nodig hebben. Van mij mag hij dat kritische geluid namens Silo geven!

-Het Rijk van God is nog veel groter dan wat wij ooit kunnen organiseren of bevatten. Het laat zich steeds weer op nieuwe manieren zien. Juist waar niet een bestuur of organisatietalent alles in de hand heeft. Jezus ontmaskert de tempeldienaren op hun zelfvoldaanheid. Het zijn de profeten van toen en van nu die de bestuurders en de

machthebbers wijzen op wat nog onderdrukt wordt of onvrij is. Zij wijzen op het conflict wat nog gaande is met het kwaad in de wereld, het conflict met het Rijk van God, dat door moralisme en vooroordeel nog niet kan doorbreken.

- Deze week was ik samen met Kirsten het archief van Silo aan het opruimen. We troffen brieven aan die waren geschreven aan Josef Doucé, nu ruim dertig jaar geleden. Niet zovelen die hier vandaag zijn zullen hem nog kennen, hij was een vlaamssprekende baptisten dominee, openlijk homoseksueel, die zo graag in 1986 lid wilde worden van Silo. Omdat de Franse baptisten kerk in Parijs hem niet wilde. Hij was theoloog en seksuoloog, oprichter van het Centre du Christ Libérateur, het Centrum van Christus de Bevrijder, waar hij gespreksgroepen en bijbelstudies hield met wat wij nu de LHBT-gemeenschap noemen, homo's, transgenders, pedo's, bisexuelen, alles wat toen nog onbekend en in elk geval in de kerken onbemind was. Hij wilde zijn werk zo graag ook namens de baptisten doen, ik lees voor wat hij schrijft over zijn werk in het Centrum van Christus de Bevrijder:

“Wij geloven dat JC mensen waarlijk bevrijdt van zonden en egoïsme en ook van de strakke tradities en vooroordelen van onze maatschappij. Jezus Christus wil dat mensen vrij zijn en in deze vrijheid in staat zijn te antwoorden op de liefde van God en op de liefde van hun medemensen, op elke manier, zelfs seksueel. Wij geloven dat seksualiteit, zowel homo als hetero, een geweldige gave van God is, welke we zouden moeten aanvaarden met liefde en dankbaarheid, en dat het een positieve rol speelt in het menselijke bestaan, zoals eten, werken en bidden dat doen...”

-In 1988, dus ruim twee ! jaar na zijn aanvraag, schreef Silo hem: *“Wij hebben ons in de raad opnieuw gebogen over uw vraag om bij ons lid te mogen worden. Wij kwamen tot de conclusie, dat wat we ook doen, de beslissing een aantal mensen pijn zal doen. We hebben besloten dat we niet langer om uw vraag heen kunnen en willen deze vraag dan ook aan de gemeente voorleggen. Hier zal een proces van bezinnen aan vooraf moeten gaan. Uw aanvraag voor het lidmaatschap zal ongetwijfeld vragen oproepen, maar toch vertrouwen we er op dat het in de gemeente bespreekbaar is en dat we met Gods hulp wel tot een weloverwogen beslissing zullen komen’*

- Het bezinningsproces heeft Silo toen een aantal leden gekost: Social Gospel, het kan soms heel spannend zijn om naar profeten te luisteren die dingen willen waar wij als kerk of maatschappij nog niet aan toe zijn. Doucé had zich laten raken door het onrecht waarin de Franse staat geen rechtspositie wilde geven aan een relatie van geliefden van hetzelfde geslacht, die daardoor elkaar niet konden beeven. Het woonhuis moest worden ontruimd en overgedragen aan de familie, toen een van de twee aan AIDS was overleden, na een leven lang van samen wonen en liefhebben. Het koninkrijk van God en het bevrijdende evangelie moet worden bevochten in sociaal onrecht in maatschappelijke structuren. Maar ook in een kerk die lidmaten weigert of er nog over na moet denken...

-Docé heeft meerdere boeken geschreven of uitgegeven, ook over taboes, zoals over seksualiteit van gedetineerden. Hij was zijn tijd ver vooruit, ik ben blij dat ik hem heb gekend. Helaas is hij op 19 juli 1990 ontvoerd en vermoord door de Franse Geheime Dienst en er is nooit een dader veroordeeld. Dominee Jannes Reiling was namens Silo een van de mensen

die zijn uitvaart hebben geleid, nadat maanden later zijn lichaam was gevonden. Josef Doucé is voor mij een doperse getuige, een martelaar, die niet in een boek als 'Baptist Roots' zal staan. Maar wat zo bijzonder is, is dat zijn kleine Parijse uitgeverij genoemd was naar Walter Rauschenbusch, de man van de social gospel. Hij heeft mensen als Martin Luther King en Josef Doucé geïnspireerd om door te gaan met het vechten voor mensenrechten en geleerd aan de baptisten (en velen meer) om oog te hebben voor het Koninkrijk van God, hier en nu.